

Η χωροθέτηση της Ανωτάτης Εκπαίδευσης στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας: τάσεις εξελίξης*

του Γιάννη Πολύζου**

Από μια πρώτη ανάγνωση των διαθέσιμων στατιστικών πληροφοριών και ανάλυση των κτιριολογικών προγραμμάτων για την Ανώτατη Εκπαίδευση στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας (ΠΣΠ) προκύπτουν ορισμένες ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις για τις τάσεις και προοπτικές χωροθέτησής της.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Σύμφωνα με τις πληροφορίες της ΕΣΥΕ για το σύνολο της αποκαλούμενης Τριτοβάθμιας Ανωτάτης Εκπαίδευσης ακαδημαϊκού έτους 1986/87 στην οποία υπάγονται η Ανωτάτη (ΑΕΙ), η Τεχνολογική (ΤΕΙ και ΣΕΛΕΤΕ), η Γενική (Χαροκόπειος, παιδαγωγικά τμήματα, σχολές νηπιαγωγών) και η Επαγγελματική και Εκκλησιαστική (εμπορικού ναυτικού, παροχής υπηρεσιών, καλλιτεχνικές και εκκλησιαστικές σχολές, παρατηρούμε ότι:

1. Το 49% των φοιτητών και το 44% των μελών ΔΕΠ της Ανωτάτης Εκπαίδευσης συγκεντρώνεται στο Π.Σ. Πρωτεύουσας. Το τελευταίο, και μάλιστα δείχνει να συγκεντρώνει την πληθυσμό του μια και αυξήθηκε μόλις κατά 2,3% μεταξύ 1981-91, δεν παύει όμως να έχει το 35% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.
2. Τα ποσοστά συγκέντρωσης φοιτητών και μελών ΔΕΠ της Ανωτάτης Εκπαίδευσης είναι σαφώς ανώτερα εκείνων της Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (47 και 36% αντίστοιχα) και ιδιαίτερα της Γενικής Εκπαίδευσης (25 και 28% αντίστοιχα). Αριθμοί που, από μόνοι τους, δείχνουν την έλξη που ασκεί η πρωτεύουσα στην Ανωτάτη Εκπαίδευση.
3. Πολύ άνιση είναι η κατανομή των φοιτητών μεταξύ των διαφορετικών Σχολών και Τμημάτων των πανεπιστημίων, ακόμη και στο εσωτερικό του ίδιου ΑΕΙ: Για παράδειγμα, η Φιλοσοφική είχε το 1986/87 περισσότερους φοιτητές από το ΕΜΠ (8.000 έναντι 7.700). Πάντως, τον κύριο όγκο των φοιτητών στο Π.Σ. Πρωτεύουσας διαθέτει το Πανεπιστήμιο Αθηνών (62%), ακολουθούμενο σε μεγάλη απόσταση από το ΕΜΠ (14%), το Οικονομικό Πανεπιστήμιο (7,5%), το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Πανεπι-

στήμιο Πειραιώς (7%), το Γεωργικό Πανεπιστήμιο (2%) και την ΑΣΚΤ (λιγότερο από 1%).

Πίνακας 1. Ποσοστιαία αναλογία Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο Π.Σ.Π ως προς το Σύνολο Χώρας, 1986/87 (Φοιτητές και Διδακτικό Προσωπικό)

	Σύνολο Χώρας	ΠΣΠ	%
Ανωτάτη Εκπαίδευση			
ΔΕΠ	6.934	3.080	44,4
Φοιτητές	115.700	56.633	48,9
Τεχνολογική Εκπαίδευση			
Διδακτικό Προσωπικό	4.474	1.599	35,7
Σπουδαστές	73.150	34.711	47,5
Γενική Εκπαίδευση⁽¹⁾			
Διδακτικό Προσωπικό	170	48	28,2
Σπουδαστές	13.989	3.540	25,3

(1) Ακαδ. Έτος 1985/86

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Επετηρίδας 1990

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, το Π.Σ. Πρωτεύουσας συνεχίζει να δεσπόζει πανελλαδικά έχοντας το μισό περίπου των φοιτητών και των μελών ΔΕΠ της χώρας, ταυτόχρονα όμως προβάλλουν ενθαρρυντικά στοιχεία στην κατεύθυνση αποκλιμάκωσης αυτού του φαινομένου υπερσυγκέντρωσης: την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μια βαθμιαία συγκράτηση του φοιτητικού πληθυσμού, τουλάχιστον των εγγεγραμμένων στον προπτυχιακό κύκλο, μια και από 57.650 το 1976 μειώθηκε στις 56.000 το 1986.

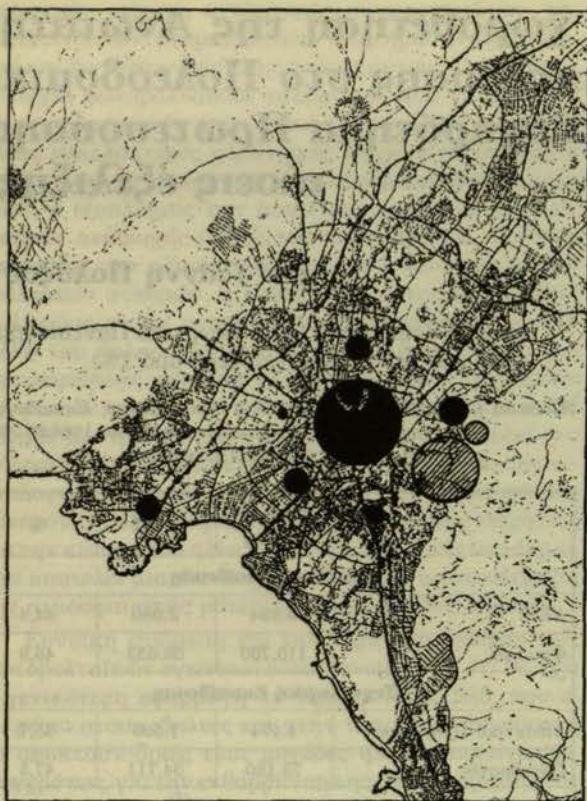
Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Στο εγκεκριμένο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών (Ν. 1515/85) δεν γίνεται καμία ειδική ή έστω γενική αναφορά στα ζητήματα χωροθέτησης της Ανωτάτης Εκπαίδευσης στο Λεκανοπέδιο. Αντίθετα, στο διάγραμμα με τίτλο «προτάσεις για την κεντρική περιοχή Αθηνών»,

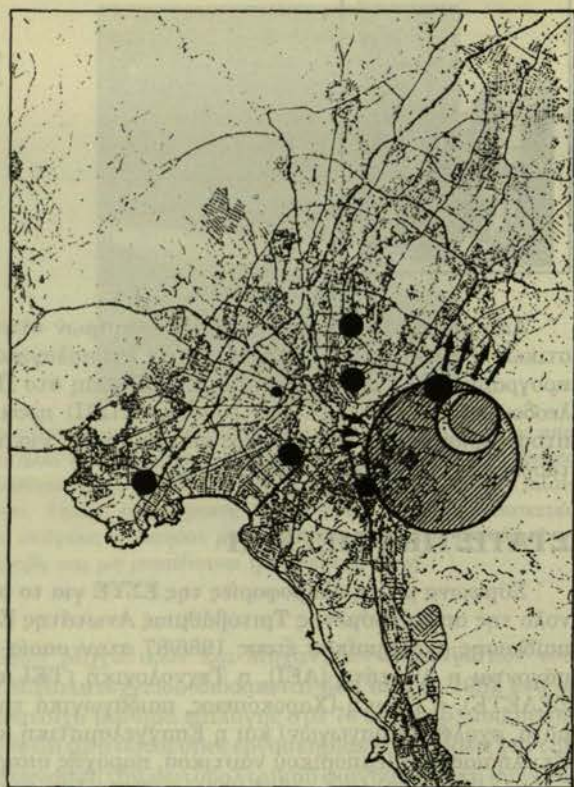
(*) Ανακοινώθηκε στη συνάντηση εργασίας «Ζητήματα αποκέντρωσης πανεπιστημιακών εγκαταστάσεων σε αστικές περιοχές: όψεις της ιταλικής και ελληνικής εμπειρίας», ΕΜΠ/Πολυτεχνείο Μιλάνου, Ιανουάριος 1992.

(**) Ο Γ. Πολύζος είναι Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Ε.Μ.Π.

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΟ Π.Σ. ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ (ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ).

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΟ Π.Σ. ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ (ΠΙΘΑΝΗ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ).

ο χώρος της Πανεπιστημιούπολης και Πολυτεχνειούπολης χαρακτηρίζονται ως χώροι «πρασίνου και ελεύθεροι χώροι».

Στο δε Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Αθηναίων (ΦΕΚ 80/88), που έχει σαν στόχο να εξειδικεύσει τις προτάσεις του Ρυθμιστικού, στην κατηγορία των αποκαλούμενων παρεμβάσεων επιπέδου πόλης, προβλέπεται μόνο ένα ζήτημα που να έχει σχέση με την Ανωτάτη Εκπαίδευση: η χωροθέτηση του Αττικού Πανεπιστημίου στην περιοχή του Ελαιώνα (!).

Είναι δύσκολο κανείς να το πιστέψει, αλλά αναμφισβήτητο γεγονός είναι ότι στον εν ισχύ πολεοδομικό σχεδιασμό για το Δεκανοπέδιο, δεν υπάρχει σκέψη, πρόβλεψη και έστω έμμεση αναφορά στην επιθυμητή πολιτική χωροθέτησης των πανεπιστημιακών εγκαταστάσεων. Η πρωτεύουσα και σ' αυτό τον τομέα στερείται προγραμματισμού, με αποτέλεσμα σήμερα να ολοκληρώνονται έργα για ορισμένα ΑΕΙ που σύμφωνα με τις τελευταίες κυβερνητικές εξαγγελίες (Ιούνιος 1992) είναι στο κατάλογο των υπηρεσιών που θα αποκεντρωθούν, όπως π.χ. το Γεωργικό Πανεπιστήμιο.

Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΑΕΙ

Σύμφωνα με τα διάσπαρτα κτιριολογικά προγράμματα των διαφόρων ΑΕΙ της πρωτεύουσας που μπορούσαμε να συλλέξουμε, προκύπτει η παρακάτω εικόνα έργων και προθέσεων:

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου στεγάζεται σήμερα το:

- 100% της Θεολογικής Σχολής
- 100% της Φιλοσοφικής Σχολής
- 70% της Σχολής Θετικών Επιστημών, καθώς και δύο Φοιτητικές Εστίες

Στο Γουδί το 100% της Σχολής Επιστημών Υγείας, ενώ μια σειρά νοσηλευτικών μονάδων της είναι διάσπαρτες μέσα στην πόλη: Ιπποκράτειο, Αρεταίειο, Αιγινήτειο, Συγγρού, Αλεξάνδρα και Λαϊκό. Στη Δάφνη στεγάζεται το Τμήμα Φυσικής Αγωγής.

Στο κέντρο της πόλης παραμένουν:

- Το σύνολο των δραστηριοτήτων της Σχολής Νομικών, Οικονομικών, και Πολιτικών Επιστημών (4 Τμήματα, 10.000 φοιτητές, 240 μέλη ΔΕΠ) κατανεμημένες σε μικρότερα και μεγαλύτερα κτίρια (Σόλωνος, Ιπποκράτους, Πεσμαζόγλου, κ.α.).
- Η κεντρική διοίκηση (Πανεπιστημίου).
- Οι διοικητικές υπηρεσίες (Χρ. Λαδά), καθώς και ένας αρκετά σημαντικός αριθμός εργαστηρίων και σπουδαστηρίων.

Στο στάδιο της μελέτης βρίσκονται ορισμένα νέα κτίρια στην Πανεπιστημιούπολη, γεγονός όμως παραμένει ότι το Πανεπιστήμιο Αθηνών δεν έχει καταλήξει σε τελική πρόταση, είτε προς την κατεύθυνση παραμονής ορισμένων εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων του στο κέντρο πόλης, είτε προς την περίπτωση ολικής μεταφοράς τους στου Ζωγράφου.

Ε. Μ. Πολυτεχνείο

Στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου στεγάζεται σήμερα το:

- 100% του Τμήματος Τοπογράφων
- 100% του Γενικού Τμήματος
- 100% του Τμήματος Χημικών
- 50% του Τμήματος Ναυπηγών
- 70% του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών
- 30% του Τμήματος Μεταλλειολόγων
- 40% του Τμήματος Ηλεκτρολόγων
- 80% του Τμήματος Μηχανολόγων
- 2% του Τμήματος Αρχιτεκτόνων
- Η Φοιτητική Εστία

Στο άμεσο μέλλον (Σεπτέμβριος 92) προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί η μεταστέγαση του Τμήματος Μεταλλειολόγων, το 1995 των Ηλεκτρολόγων και, μέσα στην επόμενη πενταετία (τέλος 1997), τα Τμήματα Ναυπηγών, Μηχανολόγων και Πολιτικών Μηχανικών. Ανοικτό παραμένει το θέμα της μεταστέγασης του Τμήματος Αρχιτεκτόνων που, εκτός δύο εργαστηρίων/σπουδαστηρίων του, βρίσκεται στο κέντρο πόλης.

Όπως το Πανεπιστήμιο Αθηνών, έτσι και το ΕΜΠ δεν έχει καταλήξει αν θα προχωρήσει στην ολική μεταφορά των δραστηριοτήτων του στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου ή αν θα διατηρήσει ορισμένες εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητες στο κέντρο. Μόλις τώρα ανέθεσε σε ερευνητική ομάδα να του υποβάλει προτάσεις για τις δυνατότητες επανάχρησης του συγκροτήματός του επι της οδού Πατησίων.

Άλλα ΑΕΙ

Στο ίδιο συγκρότημα της Πατησίων στεγάζεται σήμερα και το μεγαλύτερο τμήμα των δραστηριοτήτων της ΑΣΚΤ, με προοπτική, αν υλοποιηθούν οι τελευταίες

κυβερνητικές εξαγγελίες, να αναπτυχθεί στο πρώην βιομηχανικό κτίριο Σικιαρίδειο επί της Πειραιώς, αντί της αρχικά επιλεγμένης βίλλας Καζούλη στην Κηφισιά.

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο προγραμματίζει να επεκταθεί σε διπλανό του οικόπεδο, όπου ήδη έχουν ξεκινήσει έργα, ενώ το Οικονομικό Πανεπιστήμιο ολοκληρώσει το κτιριολογικό του πρόγραμμα στο οικόπεδο της Πατησίων. Επίσης, στη φάση της ολοκλήρωσης των έργων βρίσκεται και το Πανεπιστήμιο Πειραιώς, στο κέντρο της πόλης, καθώς και το Γεωργικό Πανεπιστήμιο, στο Βοτανικό.

ΠΡΩΤΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

1. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, μόλις ολοκληρωθεί η προγραμματισμένη από τα μέσα της δεκαετίας του '60 μεταστέγαση του Πανεπιστημίου Αθηνών και του ΕΜΠ στο δίπολο Πανεπιστημιούπολη - Πολυτεχνειούπολη, ο κύριος όγκος της διδακτικής και ερευνητικής λειτουργίας της Ανωτάτης εκπαίδευσης στο Π.Σ. Πρωτεύουσας θα συγκεντρωθεί σε μια πολύ περιορισμένη γεωγραφικά θέση.
2. Από μια σύγκριση του γεγονότος αυτού, με τις ήδη διαπιστωμένες από την προηγούμενη δεκαετία τάσεις επέκτασης του Λεκανοπεδίου, προκύπτει ότι αυτή η «απρογραμματίστη» σε επίπεδο πόλης μεταστέγαση θα ενισχύσει αποφασιστικά τη μετατόπιση του πληθυσμιακού και λειτουργικού κέντρου βάρους της Αθήνας προς τα Β.Α., προς τα Μεσόγεια (ακόμη ένα παράδειγμα «νόθας» αποκέντρωσης).
3. Η μεταστέγαση των δυο μεγαλύτερων ΑΕΙ στην Πανεπιστημιούπολη - Πολυτεχνειούπολη αφαιρεί από την πόλη δραστηριότητες και ειδικότητες προπτυχιακές ή μεταπτυχιακές στενά δεμένες με τον ιστό της και, ταυτόχρονα, συρρικνώνει τον αναγκαίο πολυλειτουργικό χαρακτήρα που πρέπει να διαθέτει κάθε αστικό κέντρο, γνώρισμα που τυχαίνει να είναι και από τα τελευταία εναπομείναντα πλεονεκτήματα της ελληνικής πρωτεύουσας. Επιπλέον, χωρίς τη διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα των εγκαταστάσεων αυτών στο κέντρο της πόλης, θα αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο τα κτίρια εμπορίου και γραφείων σε βάρος της κατοικίας.
4. Τελικά, το ήδη διαπιστωμένο χάσμα μεταξύ ανατολικού και δυτικού λεκανοπεδίου δεν μπορεί παρά να διευρυνθεί από αυτή την άνιση χωροθέτηση, μια και στις υποβαθμισμένες δυτικές συνοικίες (Πειραιά εξαιρουμένου), δεν θα παραμείνει στο άμεσο μέλλον παρά το ΤΕΙ Αιγάλεω, καθώς και το Γεωργικό Πανεπιστήμιο στην Ιερά Οδό, εως ότου και αυτό με τη σειρά του «αποκεντρωθεί».